

Täysistunto

Tiistai 27.11.2018 klo 14.00—17.59

24. Hallituksen esitys elintarvikemarkkinalaiksi ja laiksi oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 121/2018 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2018 vp

Toinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 24. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

17.45 **Anne Kalmari kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Tämä lainsäädäntöehdotus on yhdessä EU:n UTP-direktiivin eli epäterveitten kauppatapojen kanssa erittäin merkittävä lainsäädäntö.

Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi elintarvikemarkkinalaki, ja sen tavoitteena on parantaa elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja turvata elintarvikeketjussa heikommassa asemassa olevien toimijoiden asemaa. Esityksellä varmistettaisiin tuottajille mahdollisuus saada maataloustuotteitten myyntiä koskevat sopimukset kirjallisina ja siten, että niissä on tietty vähimmäissisältö. Lisäksi pyritään estämään kohtuuttomien ehtojen ja hyvän liiketavan vastaisten taikka muutoin toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimattomien menettelyjen käyttöä maataloustuotteitten ja elintarvikkeitten kaupassa.

Tätä varten säädetään elintarvikemarkkinavaltuutetun virka valvomaan eduskunnan tahdon toteutumista. Ensisijaisesti elintarvikemarkkinavaltuutettu valvoo, että tasapuolisuus toteutuu siten, että ratkaisut pyritään saamaan neuvotteluteitse, sekä jakaa huomautuksia tai julkisia varoituksia, mutta voi myös viedä väärät toimintatavat markkinaoikeuteen ja ohjata uhkasakolla toimintaa niin, että se lähtee oikeille urille. Eli tämän lainsäädännön pelotevaikutuskin on melko suuri.

Taustaa siitä, miksi tämä lainsäädäntö on niin merkittävä asia: Meillä on erittäin keskittynyt kauppa, ja koska elintarvikkeet ovat helposti pilaantuvia raaka-aineita, ne on tietenkin saatava eteenpäin. Ja kun meillä on keskittynyt kauppa, sitä kaupan asemaa on helppo käyttää hyväksi tällaisissa tapauksissa, ja kun meillä on erittäin monia elintarvikkeitten tarjoajia, jotka ovat pieniä, tämä epäsuhta on huomattava. Tämä asia on huomattu myös Euroopan unionin päässä, ja siellä tosiaankin tehdään tällaista epäterveiden kauppatapojen lainsäädäntöä, mutta kerrankin me olemme vähän edelläkävijöitä, ja kun EU:sta tullaan vaatimaan, niin meillä on sitten jo valmiina tällainen viranomaisen tätä tervettä kauppaa valvomaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2018 vp

Minkälaista sitten on epäterve kaupankäynti? Epätervettä kaupankäyntiä ei ole kova kaupankäynti. Totta kai kilpailu on kovaa, mutta sen pitää olla reilua. Epäterveitä ovat käytännöt, joissa sopimuksia ei kirjata kirjallisesti, vaikka toinen osapuoli ne haluaisikin. Toki esimerkiksi pienet toimijat, se heikompi osapuoli, voivat omasta aloitteestaan pyytää, että ei edes tehtäisi kirjallista sopimusta, eli turhaa byrokratiaa tämä ei luo. Mutta todellakin kirjallisessa sopimuksessa pystytään kauppaehdot sopimaan, pystytään selvittämään, että sopimuksesta ei esimerkiksi irtaannuta kesken sopimuskauden tai sopimusehtoja muuteta tai ei uhata sillä irtisanomisella kesken sopimuskauden.

Kiellettyjä ovat katteettomat maksut. Esimerkiksi hyllyyn pääsystä voi joutua maksamaan, kaupan hyllyyn pääsystä, tai voi joutua maksamaan katteettomia markkinointimaksuja. Kauppa ei oikeastaan teekään mitään sen eteen, että markkinoisi tuotetta, mutta kauppaan päästäkseen on maksettava tällaisia maksuja.

Riskiä siirretään kohtuullisen useinkin toimijoille. Kun juuri puhuin, että elintarvikkeet ovat pilaantuvia, niin voitte miettiä mielessänne tilanteen, että esimerkiksi perunoita toimitetaan kauppaan ja sitten, kun ne eivät olekaan menneet kaupaksi, on tällainen takaisinotovelvoite, takaisinostovelvoite, sillä perunan toimittajalla. Se on aivan kohtuutonta, koska ei näitä sitten enää muuallekaan pysty myymään.

Pitkät maksuajat siirtävät riskiä kaupalta tavarantoimittajalle. Myös kopiointi on sellaista, että sitä heikon tuotesuojan vuoksi kaupoissa tapahtuu. On varsin yleinen ilmiö näin kuluttajan näkökulmasta, että kun on joku merkkituote, jota on saatettu tuotekehittelä kuukausia, jopa vuosia, niin näemme, että aika äkkiä sellainen vastaavantyyppinen tuote sitten saattaa private labelina tulla sinne kauppaan.

Minusta on erittäin hienoa, että valiokunta listasi näitä epäterveitä kauppatapoja hieman lakiesitystä tarkemmin, jolloin sitten elintarvikemarkkinavaltuutettu pääsee käsiksi siihen, mitä se epäterve kauppatapo on.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu sijoitetaan Ruokavirastoon, ja se on ihan hyvä asia, koska olemme huomanneet, että tämän tyyppiseen toimintaanhan olisi voinut Kilpailuvirasto jo tätä nykyäkin puuttua, mutta ehkä se näkökulma on ollut siinä, että kunhan kuluttajalle tuotteet olisivat mahdollisimman halpoja, niin ei ehkä ole niin tarkasti puututtu siihen, millä menetelmillä se tuote tulee halvaksi. Mutta eihän se tietenkään ole reilua, jos hinta saadaan väärillä menetelmillä matalaksi painettua.

Valiokunta oli yksimielinen tässä mietinnössään, ja toivomme, että asia etenee niin, että virka saadaan auki ja markkinat reilummaksi.

17.52 Olavi Ala-Nissilä kesk: Arvoisa puhemies! On syytä onnitella valiokuntaa ja sen puheenjohtajaa yksimielisestä mietinnöstä tästä elintarvikemarkkinalaista.

Ihan laajemmin: Todellakin, elintarvikemarkkinat ovat olleet Euroopassa sekaisin pidempään. Muistan, että silloin kun olin itse EU:ssa töissä, niin varauduttiin tälle rahoituskaudelle ja silloin muun muassa ympäristöpohjaisesti pyrittiin saamaan budjettiin lisää rahaa ja ajateltiin, että markkinat sitten hoitavat kannattavuutta. Näin ei tapahtunut, koska heti tulivat Venäjän vastapakotteet — Ukrainan tilanteen johdosta pakotteet ja vastapakotteet. Eurooppalaiset markkinat ovat olleet yleisemminkin varsin hankalat. Suomessa todella on keskittyneet elintarvikemarkkinat ja tapahtuu halpuuttamista. Kun itse asuin Luxemburgissa, seurasin, mitä esimerkiksi Ranskassa tehdään: siellähän ruoka on kulttuurista, on ruokakulttuuri, ei siellä ruoka ole mikään sisäänheittotuote, jatkuvan halpuuttamisen kohde, niin kuin meillä näyttää olevan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 121/2018 vp

Tällä hetkellä maatalouden kannattavuus, paljolti markkinatilanteen johdosta, on erittäin hankala. Selvitysmies Karhisen toimeksiannossa on lähtökohtana, että yrittäjätuloa pitäisi nostaa 500 miljoonaa, jotta kannattavuus olisi tyydyttävällä tasolla. Se on erittäin vaativa tehtävä, ja pitää toivottaa kaikkea menestystä tälle työlle, jossa varmasti juuri markkinatasapaino on hyvin keskeisessä osassa.

Todellakin, markkinoiden toimintaa tasapainottavia toimia tehdään myöskin EU:ssa, tavallaan koskien näitä haitallisia kauppatapoja. Sieltä ei ehkä kovin nopeasti ole odotettavissa tuloksia, mutta on tärkeää, että tätä keskustelua käydään ja pyritään ratkaisuja löytämään. Kuten edustaja Kalmari tässä sanoi, markkinoilla voidaan toimia tiukasti, kilpailu voi olla kovaakin, mutta sen pitää olla reilua, ja ilman reiluja kauppatapoja me emme Suomessa pärjää.

Kun ajattelemme, että elintarvikealalle suomalaisen ruuantuotannon turvaamiseksi tarvitaan nuoria yrittäjiä, niin kun siellä on myös riskejä olemassa eikä ole oikein puskureita tällä hetkellä, niin on selvä, että pitää voida luottaa siihen, että markkinoiden toiminta Suomessa on parempaa kuin se tällä hetkellä on. Ja toivon, että tämä laki ja myöskin ruokavaltuutetun aikaansaaminen, EU:ssa tehtävät toimet ja myöskin herääminen ja mahdollinen yhteistyö, keskustelut kaupan ja koko ruokasektorin välillä tuottavat myönteisiä tuloksia, ja niitä tarvitaan nopeasti.

17.55 Anne Kalmari kesk: Arvoisa rouva puhemies! Vielä hieman historiaa tästä elintarvikemarkkinavaltuutetusta: Tästä asiastahan, epäterveistä markkinoista, on puhuttu Suomessa jo pitkään, varmaan kymmenkunta vuotta, ja jo hallitusohjelmassa linjasimme, että on syytä arvioida kilpailulainsäädännön muutostarpeet ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin EU:n kilpailulainsäädännön puitteissa. Tämä asia eteni sitten niin, että kun valiokunta teki ruokapoliittista selontekoa, yhdessä koko eduskunnan kanssa linjasimme, että on syytä edistää nykyistä tehokkaammin ruokamarkkinoiden aitoa toimivuutta ja kilpailullisuutta ja tarvittavin lainsäädäntötoimin huolehtia markkinoiden tasapuolisesta kilpailuasetelmasta. Eli silloin jo sitten yhdessä linjasimme, että toimia täytyy tehdä eikä enää pelkätään selvityksiä. Nyt ollaan sitten tässä vaiheessa.

Toivon todellakin, että tällä mahdollisimman paljon saadaan markkinaa reiluksi. Kuten edustaja Ala-Nissilä tuossa totesi, viljelijän asema on tällä hetkellä liian heikko, ja kaikki ne toimet, millä voimme kotimaista ruuan huoltovarmuutta parantaa, ovat hyväksi koko Suomen kansalle ja meidän elintarvikesektorillemme, joka työllistää 300 000 ihmistä.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 121/2018 vp sisältyvät 1.-2. lakiehdotuksen. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.